

VAT - podatek od towarów i usług w odszkodowaniach realizowanych przez zakłady ubezpieczeń

Odnosząc się do zagadnienia podatku od towarów i usług (VAT) w odszkodowaniach realizowanych przez zakłady ubezpieczeń przekazujemy poniższe wyjaśnienia, które mają na celu w przystępny sposób ukazać w/w problematykę jednocześnie wskazując na możliwości dochodzenia roszczeń w przypadkach, w których zakład ubezpieczeń wypłacił odszkodowanie nie uwzględniając podatku VAT.

W ostatnim czasie Sąd Najwyższy ostatecznie rozstrzygnął jedną z najczęściej dyskutowanych kwestii, tj. kwestię zasadności uwzględniania podatku VAT w odszkodowaniach należnych z tytułu umowy ubezpieczenia OC posiadaczy pojazdów mechanicznych wypłacanych na podstawie kosztorysu naprawczego, tj. na podstawie orientacyjnych kosztów naprawy.

Kwestie dotyczące podatku VAT regulowane są ustawą z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług (Dz.U. Nr 54, poz. 535 z późn.zm.). Art. 15 tej ustawy stanowi, iż podatnikami podatku od towarów i usług są osoby prawne, jednostki organizacyjne nie mające osobowości prawnej oraz osoby fizyczne, wykonujące samodzielnie działalność gospodarczą bez względu na cel lub rezultat takiej działalności. Zgodnie ze wspomnianą ustawą, podatnik ten ma prawo do pomniejszenia kwoty podatku VAT należnego urzędowi skarbowemu z tytułu prowadzonej sprzedaży o kwotę podatku VAT naliczonego przy nabyciu towarów i tak wyliczone zobowiązanie podatkowe jest obowiązany przekazać urzędowi skarbowemu. W przypadku dokonywania naprawy pojazdu, podatnik uiszcza za tę naprawę cenę, która obejmuje także podatek VAT, jednak kwota, którą podatnik musi wpłacić do urzędu skarbowego z tytułu prowadzonej przez siebie działalności gospodarczej o podatek ten zostaje pomniejszona - w konsekwencji poniesiony przez podatnika koszt podatku VAT zostaje "odzyskany" w postaci obniżenia kwoty wpłaconej do urzędu skarbowego.

Wynika stąd, iż odszkodowanie zawierające ten podatek przysługuje jedynie podmiotom nie prowadzącym działalności gospodarczej - tj. osobom, które nie odprowadzają do urzędu skarbowego podatku VAT, a co za tym idzie nie dokonują pomniejszeń tego podatku o podatek wchodzący w cenę kupowanych przez niego towarów bądź usług.

Z uwagi na swą złożoność zagadnienie podatku VAT w odniesieniu do odszkodowania z ubezpieczeń komunikacyjnych było przedmiotem rozstrzygnięć Sądu Najwyższego. Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 22.04.1997 r. III CZP 14/97 stanowi, iż odszkodowanie za szkodę poniesioną przez podatnika podatku VAT na skutek zniszczenia rzeczy, ustalone według ceny rzeczy, nie obejmuje podatku VAT mieszczącego się w tej cenie, w zakresie w jakim poszkodowany może obniżyć należny od niego podatek o kwotę podatku naliczonego przy nabyciu rzeczy. Podobne stanowisko zajął Sąd Najwyższy w odniesieniu do odszkodowania wypłacanego na podstawie kosztorysu (uchwała SN z dnia 15 listopada 2001 r. III CZP 68/01.). Uchwały te rozstrzygają kwestię związaną z odpowiedzialnością cywilną sprawcy szkody.

Podatek od towarów i usług VAT jest podatkiem cenotwórczym tzn. przy nabyciu towaru nabywca dokonuje zapłaty ceny obejmującej także podatek VAT. Zgodnie z zasadą pełnego odszkodowania regulującą zakres odpowiedzialności cywilnej sprawcy

szkody wyrażoną w art. 361 § 2 k.c. poszkodowany winien otrzymać kwotę w pełni rekompensującą jego straty. Jeśli poszkodowany nie ma prawa do odliczenia podatku VAT zawartego w kosztach naprawy od podatku odprowadzanego przez niego do urzędu skarbowego, a zakład ubezpieczeń wypłaci odszkodowanie nie obejmujące tego podatku, poszkodowany naprawiając pojazd będzie więc musiał sam ponieść koszty podatku VAT. W konsekwencji, otrzymane odszkodowanie nie pokryje w pełni poniesionej straty, co oznacza, że zostaje naruszona wspomniana wyżej fundamentalna zasada pełnego odszkodowania.

Zakłady ubezpieczeń odmawiając wypłaty podatku VAT w przypadku likwidacji szkody na podstawie kosztorysu, których jest zdecydowanie więcej niż po naprawie i okazaniu faktur wskazują, że z uwagi na fakt, iż naprawa nie została jeszcze wykonana, a więc koszt w postaci tego podatku nie został jeszcze poniesiony, zatem nie może być on uwzględniony w odszkodowaniu. Jednak zauważyć tu trzeba pewną niekonsekwencję zakładów ubezpieczeń: otóż w przypadku kosztorysowego rozliczania szkody koszty naprawy także nie zostały jeszcze poniesione, to jednak odszkodowanie w wysokości przewidywanych kosztów tej naprawy jest jednak wypłacane.

Jest rzeczą bezsporną, iż do poszkodowanego należy decyzja, co do dalszego postępowania z uszkodzonym pojazdem i po jego stronie nie istnieje obowiązek dokonania jego naprawy. Obowiązek naprawienia szkody ze strony zakładu ubezpieczeń nie może w żadnym przypadku być uzależniany od faktu dokonania naprawy i zamiarów poszkodowanego w tym zakresie. Zatem niezależnie od wybranego przez poszkodowanego sposobu likwidacji szkody, zakład ubezpieczeń jest zobowiązany do wypłaty kwoty, która zapewni poszkodowanemu pełne wyrównanie uszczerbku majątkowego tzn. odszkodowania wraz z podatkiem VAT.

W tym miejscu dodać należy, iż Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 16 października 1998 r. III CZP 42/98 wypowiedając się w kwestii uwzględniania podatku VAT w odszkodowaniu należnym z tytułu umowy ubezpieczenia auto-casco zajął podobne stanowisko. Jednak trzeba zwrócić uwagę, że uchwała ta została podjęta w sytuacji, gdy ogólne warunki tego ubezpieczenia, a więc treść zawartej umowy ubezpieczenia nie zawierały żadnych postanowień regulujących kwestię tego podatku. W przypadku zaś, gdy ogólne warunki tego ubezpieczenia zawierają postanowienia w tym zakresie, obie strony umowy są tymi postanowieniami związane.

Problem podatku VAT jest zagadnieniem dyskutowanym już od dłuższego czasu. W sierpniu 2005 r. nowelizacją ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o działalności ubezpieczeniowej (Dz.U. Nr 124, poz. 1151 ze zm.) wprowadzony został przepis art. 17a, zgodnie z którym w przypadku okazania zakładowi ubezpieczeń przez podmiot nie będący podatnikiem podatku od towarów i usług faktury za naprawę szkody komunikacyjnej, zakład ubezpieczeń jest zobowiązany uwzględnić w odszkodowaniu ten podatek. Zdaniem Rzecznika przepis ten - nie rozstrzygając kwestii uwzględniania podatku VAT w odszkodowaniu ustalonym metodą kosztorysową - stanowi jedynie potwierdzenie nigdy niekwestionowanego faktu, iż przedstawienie faktur przez osobę nie będącą podatnikiem podatku VAT musi skutkować zwrotem tego podatku. Natomiast przyjęcie wadliwej interpretacji, którą prezentują niektóre zakłady ubezpieczeń, że w przypadku braku faktur za naprawę, odszkodowanie będzie wypłacone w kwotach netto jest nieuzasadnione. Z faktu, iż po okazaniu faktur istnieje obowiązek uwzględnienia przez zakład ubezpieczeń w odszkodowaniu podatku VAT nie wynika, co próbują czynić niektóre zakłady ubezpieczeń, iż bez okazania tych faktur takiego obowiązku nie ma.

Brzmienie bowiem cytowanego przepisu w żaden sposób nie pozwala na dokonywanie jego wykładni (interpretacji) odwrotnej (na podstawie wnioskowania a contrario).

Problem uwzględniania podatku VAT w odszkodowaniu ustalonym na podstawie kosztorysu w przypadku, gdy poszkodowany nie jest podatnikiem tego podatku był często przedmiotem postępowania sądowego, jednak orzecznictwo w tym zakresie wykazywało rozbieżności. Dlatego też Rzecznik Ubezpieczonych zwrócił się do Sądu Najwyższego z wnioskiem o rozstrzygnięcie, czy podatek od towarów i usług VAT jest elementem odszkodowania w przypadku ustalania jego wysokości wyłącznie według cen części zamiennych i usług niezbędnych do dokonania naprawy, tj. na podstawie metody kosztorysowej.

Uchwałą siedmiu sędziów z dnia 17 maja 2007 r. sygn. III CZP 150/06 Sąd Najwyższy potwierdził stanowisko Rzecznika w tym zakresie stwierdzając, iż odszkodowanie przysługujące na podstawie umowy ubezpieczenia OC posiadaczy pojazdów mechanicznych za szkodę powstałą w związku z ruchem tego pojazdu ustalone według cen części zamiennych i usług obejmuje kwotę podatku od towarów i usług VAT w zakresie, w jakim poszkodowany nie może obniżyć podatku od niego należnego o kwotę podatku naliczonego - uchwała ta zatem, ustanawiając jednoznaczną linię orzecznictwa, ostatecznie rozstrzygnęła wątpliwości dotyczących podatku VAT w kontekście ustalania odszkodowania na podstawie kosztorysu. Sąd Najwyższy zajął także stanowisko odnośnie omawianego wyżej art. 17a ustawy o działalności ubezpieczeniowej - zdaniem Sądu przepis ten nie może uzasadniać uwzględniania podatku VAT wyłącznie w przypadku dokonania naprawy i udokumentowania tego faktu fakturami.

Wobec stanowiska zaprezentowanego przez Sąd Najwyższy pojawił się problem dochodzenia roszczeń w zakresie podatku od towarów i usług przez osoby nie będące podatnikami podatku VAT, którym wypłacono odszkodowanie w kwocie netto. W ocenie Rzecznika, osoby te mogą kierować do zakładu ubezpieczeń roszczenie o wypłatę kwoty stanowiącej równowartość tego podatku, pod warunkiem jednak, iż roszczenie to nie uległo przedawnieniu, nie zostało ostatecznie oddalone prawomocnym wyrokiem sądu, bądź nie została zawarta pomiędzy stronami ugoda dotycząca wysokości odszkodowania. Roszczenie o zapłatę (tutaj dopłacenie) podatku VAT należy zgłosić do zakładu ubezpieczeń na piśmie powołując się na uchwałę siedmiu sędziów z dnia 17 maja 2007 r. sygn. III CZP 150/06

Kodeks cywilny zawiera przepisy określające terminy przedawnienia uzależniając je jednak od rodzaju ubezpieczenia. W przypadku roszczeń z tytułu umowy ubezpieczenia OC posiadaczy pojazdów mechanicznych, terminy te wskazują art. 819 § 3 poprzez odesłanie do zawartych w art. 442 k.c przepisów dotyczących przedawnienia w przypadku szkody wyrządzonej czynem niedozwolonym. Zgodnie z tymi przepisami, istnieją 2 terminy przedawnienia: zwykle będą to 3 lata albo - w szczególnym przypadku, gdy czyn niedozwolony jest jednocześnie przestępstwem - 10 lat. Ponadto, zgodnie z art. 819 § 4 k.c., zgłoszenie szkody do zakładu ubezpieczeń powoduje przerwanie biegu przedawnienia roszczenia o odszkodowanie, zatem również o zwrot podatku VAT, co oznacza, iż przedawnienie dalej nie biegnie. Przepis powołanego artykułu stanowi jednocześnie, iż bieg przedawnienia rozpoczyna się na nowo (trwając kolejne trzy lub dziesięć lat) od dnia, w którym zgłaszający roszczenie otrzymał od zakładu ubezpieczeń na piśmie oświadczenie o przyznaniu lub odmowie przyznania świadczenia - wydaje się, iż decydującym jest tu moment otrzymania od ubezpieczyciela na piśmie ostatecznego stanowiska w sprawie.

W przypadku umowy ubezpieczenia AC zastosowanie będzie miał bezpośrednio przepis art. 819 § 1 k.c., zgodnie z którym roszczenia z umowy ubezpieczenia przedawniają się z upływem trzech lat, Ubezpieczenia tego dotyczy również przepis art. 819 § 4 k.c., stanowiący o przerwaniu biegu przedawnienia i ponownym rozpoczęciu jego biegu po otrzymaniu ostatecznego stanowiska zakładu ubezpieczeń. Oczywiście zasadność roszczenia o zwrot podatku VAT w przypadku umowy ubezpieczenia AC zależy od brzmienia ogólnych warunków tego ubezpieczenia.

Reasumując należy stwierdzić iż odszkodowanie brutto, tj. z podatkiem VAT należy się :

- w każdym przypadku, gdy osoba poszkodowana nie jest jego podatnikiem**
- niezależnie od tego czy, poszkodowany naprawił pojazd**
- w przypadku, gdy podatek nie został uwzględniony przy likwidacji szkody we wcześniejszych okresach, pod warunkiem, iż nie nastąpiło przedawnienie roszczenia, nie wydano ostatecznego prawomocnego wyroku oddalającego roszczenie o wypłatę VAT, bądź nie została zawarta ugoda w zakresie wysokości odszkodowania**
- w przypadku ubezpieczenia AC w zależności od treści umowy łączącej strony, również z uwzględnieniem przedawnienia, oddalenia roszczenia wyrokiem sądowym bądź ugody.**